
Statystyka bilansu płatniczego

Uwagi metodyczne

Opracował:
Departament Statystyki

Narodowy Bank Polski
00-919 Warszawa
ul. Świętokrzyska 11/21

Spis treści

1. Uwarunkowania instytucjonalne	4
1.1. Wstęp	4
1.2. Uwarunkowania prawne	4
1.3. Współpraca z instytucjami zewnętrznymi	5
1.4. Użytkownicy	6
2. System statystyczny	7
2.1. Typ systemu	7
2.2. Podmioty sprawozdawcze	7
2.3. Progi	7
2.4. Dostępność danych	8
2.5. Kontrola danych	9
3. Polityka rewizji	9
4. Publikacje	9
5. Bilans płatniczy	10
5.1. Rachunek bieżący	10
5.2. Rachunek kapitałowy	23
5.3. Rachunek finansowy	24
6. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna	31
6.1. Inwestycje bezpośrednie	31
6.2. Inwestycje portfelowe	32
6.3. Pochodne instrumenty finansowe	33
6.4. Pozostałe inwestycje	34
6.5. Aktywa rezerwowe	36
7. Zadłużenie zagraniczne Polski	38

1. Uwarunkowania instytucjonalne

1.1. Wstęp

Narodowy Bank Polski (NBP) jest instytucją odpowiedzialną za opracowywanie i publikację bilansu płatniczego w Polsce. W NBP opracowywane są również inne statystyki związane z bilansem płatniczym (międzynarodowa pozycja inwestycyjna, zadłużenie zagraniczne, zagraniczne inwestycje bezpośrednie, aktywa rezerwowe).

1.2. Uwarunkowania prawne

Zgodnie z Ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 13 lipca 2017 r., poz. 1373) NBP jest zobligowany do opracowywania statystyki bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, a także do przedstawiania Sejmowi i Radzie Ministrów informacji o tych statystykach.

Obowiązki sprawozdawcze podmiotów krajowych zostały określone w ustawie o NBP, ustawie Prawo dewizowe (Dz. U. z 2002 r. nr 141, poz. 1178 z późniejszymi zmianami) oraz w przepisach wykonawczych takich jak:

- od 18 sierpnia 2017 r. rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie przekazywania Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej (Dz. U. z dnia 18 sierpnia 2017 r., poz. 1548);
- do 18 sierpnia 2017 r. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 października 2009 r. w sprawie przekazywania Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej (Dz. U. nr 184, poz.1437);
- uchwała Zarządu NBP nr 78 z dnia 29 października 2009 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej (Dz. Urz. NBP nr 18 z dnia 19 listopada 2009 r.);
- uchwała nr 30/2016 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 9 czerwca 2016 roku zmieniająca uchwałę w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej (Dz. Urz. NBP 2016 poz.6);
- rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 27 października 2016 roku w sprawie sposobu, szczegółowego zakresu i terminów przekazywania do Narodowego Banku Polskiego danych niezbędnych do ustalania polityki pieniężnej , okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz analiz ryzyka systemowego (Dz.U. z 2016 r. poz.1786).

Niewywiązywanie się z obowiązków sprawozdawczych na potrzeby bilansu płatniczego zagrożone jest, zgodnie z Kodeksem karnym skarbowym, karą grzywny.

1.3. Współpraca z instytucjami zewnętrznymi

Narodowy Bank Polski współpracuje z różnymi instytucjami, zarówno krajowymi (przede wszystkim z Głównym Urzędem Statystycznym), jak i zagranicznymi.

Dane niezbędne do sporządzania statystyki bilansu płatniczego są dostarczane przez różne instytucje państwowe.

Główny Urząd Statystyczny (GUS) przekazuje NBP dane dotyczące handlu zagranicznego i międzynarodowego handlu usługami, zgodne z metodyką wypracowaną wspólnie przez obie instytucje. Dane dotyczące obrotów towarowych i usługowych z zagranicą są wykorzystywane przez GUS do wyliczania rachunku reszty świata w statystyce rachunków narodowych (PKB). Dane dotyczące podróży zagranicznych (Polaków i cudzoziemców) są zbierane i przekazywane do NBP przez GUS. Narodowy Bank Polski otrzymuje także z GUS dane o statystyce migracyjnej, które są wykorzystywane do szacowania dochodów z pracy Polaków za granicą i cudzoziemców w Polsce oraz informacje z Badania budżetów gospodarstw domowych. Narodowy Bank Polski pozyskuje z GUS również dane potrzebne do aktualizacji rejestru podmiotów dokonujących operacji ujmowanych w bilansie płatniczym.

Dane o transakcjach zagranicznych Ministerstwa Finansów (MF) są dostarczane do NBP przez agentów finansowych Rządu. Ministerstwo Finansów bezpośrednio przekazuje do NBP informacje, które są wykorzystywane do kompilacji rachunku bieżącego bilansu płatniczego, tj. dane dotyczące importu używanych samochodów z obszaru Unii Europejskiej (UE); dane te nie są rejestrowane przez GUS.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) przekazuje NBP dane o liczbie cudzoziemców, za których odprowadzane są składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, oraz dane o rentach i emeryturach wypłacanych za granicę.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS) przekazuje NBP dane na temat liczby złożonych oświadczeń o chęci powierzenia cudzoziemcom pracy w Polsce oraz na temat liczby wydanych zezwoleń na pracę. Informacje te są wykorzystywane do szacowania dochodów z pracy cudzoziemców w Polsce i przekazywanych zarobków.

Ponadto NBP współpracuje w zakresie metodyki bilansu płatniczego z instytucjami międzynarodowymi, takimi jak: Europejski Bank Centralny (EBC), Eurostat, Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Bank Światowy (BŚ) oraz Bank Rozrachunków Międzynarodowych (BIS).

1.4. Użytkownicy

Bilans płatniczy, międzynarodowa pozycja inwestycyjna, zadłużenie zagraniczne i oficjalne aktywa rezerwowe są publikowane na stronie internetowej NBP i w ten sposób udostępniane użytkownikom.

Ponadto dane oraz opis bilansu płatniczego są przekazywane m.in. do Parlamentu, Rządu, GUS, publicznych i prywatnych ośrodków badawczych, wyższych uczelni, agencji ratingowych. Materiał analityczny opisujący bilans płatniczy jest również publikowany na stronie internetowej NBP.

Dane bilansu płatniczego, międzynarodowej pozycji inwestycyjnej i zagranicznych inwestycji bezpośrednich są regularnie przekazywane do Eurostatu, EBC, MFW, OECD, BŚ.

2. System statystyczny

2.1. Typ systemu

System kompilacji bilansu płatniczego w Polsce jest oparty na sprawozdaniach bezpośrednio przekazywanych przez podmioty sprawozdawcze do NBP. Sprawozdania te dotyczą zagranicznych aktywów i pasywów finansowych oraz otrzymanych/zapłaconych od nich dochodów. Ponadto do zestawiania rachunku bieżącego wykorzystywane są informacje pochodzące z badań statystyki publicznej oraz z administracyjnych źródeł danych.

W przypadku danych przekazywanych przez podmioty sprawozdawcze (przedsiębiorstwa), osoby fizyczne oraz jednostki sektora finansów publicznych bezpośrednio do NBP, zastosowano progi sprawozdawcze, tak aby ich obciążenie nie było zbyt duże, a jednocześnie zachowany został właściwy poziom jakości danych.

Firmy inwestycyjne, banki oraz fundusze inwestycyjne przekazują dane na potrzeby statystyki bilansu płatniczego niezależnie od osiągniętych progów sprawozdawczych.

Dane o transakcjach są weryfikowane za pomocą danych o stanach. Ponadto do weryfikacji wykorzystywane są inne źródła, takie jak: centralny rejestr bonów skarbowych, dane o prywatyzacji, Internet oraz informacje prasowe.

2.2. Podmioty sprawozdawcze

Zgodnie z określonymi obowiązkami sprawozdawczymi podmioty krajowe zostały zobowiązane do bezpośredniego przekazywania NBP informacji z zakresu rachunku finansowego bilansu płatniczego i dochodów z tytułu aktywów i pasywów finansowych. Przekazywanie danych odbywa się drogą elektroniczną z wykorzystaniem portalu sprawozdawczego.

Dane o transakcjach zagranicznych Ministerstwa Finansów dostarczają agenci finansowi rządu: Bank Gospodarstwa Krajowego i Narodowy Bank Polski. Znaczną część danych z zakresu rachunku bieżącego zbierają i udostępniają instytucje zewnętrzne (GUS – towary i usługi, a od 2013 r. dane o podróżach zagranicznych).

2.3. Progi

Jednostki sektora finansów publicznych, u których łączna kwota określonych aktywów i pasywów zagranicznych wynosi na koniec roku co najmniej 500 mln zł, są obowiązane przekazywać NBP

sprawozdania miesięczne. Z kolei jednostki, u których łączna kwota określonych aktywów i pasywów na koniec roku jest wyższa niż 26 mln zł i niższa niż 500 mln zł, są obowiązane przekazywać NBP sprawozdania kwartalne.

Osoby fizyczne posiadające niezwiązane z działalnością gospodarczą określone aktywa lub pasywa w łącznej kwocie wynoszącej na koniec roku co najmniej 7 mln zł, są zobowiązane przekazywać NBP sprawozdania kwartalne.

Pozostali rezydenci (z wyłączeniem jednostek sektora finansów publicznych, osób fizycznych, firm inwestycyjnych prowadzących rachunki papierów wartościowych i podmiotów sektora bankowego), u których łączna kwota określonych aktywów i pasywów wynosi na koniec roku co najmniej 300 mln zł, są zobowiązani przekazywać NBP sprawozdania miesięczne. Rezydenci, u których łączna kwota określonych aktywów i pasywów na koniec roku jest wyższa niż 10 mln zł i niższa niż 300 mln zł, są zobowiązani przekazywać NBP sprawozdania kwartalne.

Wszystkie podmioty ujęte jako monetarne instytucje finansowe, z wyłączeniem banku centralnego (S121) i funduszy rynku pieniężnego (S123), posiadające należności i / lub zobowiązania zagraniczne, są zobowiązane przekazywać NBP sprawozdania miesięczne (brak prognozy sprawozdawczego).

Rezydenci, którzy dokonali emisji dłużnych papierów wartościowych lub niebędących papierami wartościowymi instrumentów rynku pieniężnego, dla których łączna wartość nominalna zadłużenia wobec nierezydentów i rezydentów z tytułu danej emisji przekracza 3 mln zł, są obowiązani przekazać NBP sprawozdanie w terminie do 10 dni od dnia objęcia jej przez nierezydentów.

Przekroczenie na koniec kwartału, przez jednostki sektora finansów publicznych oraz przez pozostałych rezydentów składających w ciągu roku sprawozdania kwartalne, kwot określonych dla sprawozdawców miesięcznych, skutkuje powstaniem miesięcznego obowiązku sprawozdawczego od następnego miesiąca po danym kwartale.

2.4. Dostępność danych

Miesięczne dane o bilansie płatniczym publikowane są po upływie 44 dni roboczych od zakończeniu danego miesiąca. Dane kwartalne są dostępne po 3 miesiącach od zakończenia danego kwartału. Szczegółowy kalendarz udostępniania danych jest dostępny na stronie internetowej NBP.

Podział sektorowy oraz podział na instrumenty w miesięcznym bilansie płatniczym jest mniej szczegółowy. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych komponentów bilansu płatniczego dostępne są w kwartalnym bilansie płatniczym.

Bilans płatniczy w układzie geograficznym jest dostępny od 2004 r.

Dane bilansu płatniczego, międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, zadłużenia zagranicznego oraz zagranicznych inwestycji bezpośrednich są prezentowane w trzech walutach: PLN, EUR i USD.

2.5. Kontrola danych

Na poziomie pojedynczych wierszy formularza dane kontrolowane są automatycznie podczas przekazywania ich drogą elektroniczną, w momencie wczytywania do bazy danych.

Dane są również weryfikowane na poziomie zagregowanym, przez analizę szeregów czasowych dla poszczególnych komponentów.

Dane o przepływach są uzgadniane z danymi o stanach.

Ponadto otrzymywane dane są konfrontowane z informacjami z innych źródeł, takich jak statystyka pieniężna i bankowa, baza danych centralnego rejestru bonów skarbowych, Internet, informacje prasowe, dane o prywatyzacji.

3. Polityka rewizji

Miesięczny bilans płatniczy:

- pierwsza rewizja dokonywana jest przy publikacji następnego miesiąca,
- kolejne rewizje są dokonywane przy publikacji lub rewidowaniu odpowiednich danych kwartalnych.

Kwartalny bilans płatniczy:

- pierwsza rewizja dokonywana jest przy publikacji następnego kwartału,
- kolejne rewizje są dokonywane na koniec marca i koniec września, a potem przy rewidowaniu danych międzynarodowej pozycji inwestycyjnej za odpowiedni rok.

4. Publikacje

Bilans płatniczy, międzynarodowa pozycja inwestycyjna, zadłużenie zagraniczne, oficjalne aktywa rezerwowe są publikowane na stronie internetowej NBP i w ten sposób udostępniane użytkownikom. Na stronie internetowej NBP znajduje się również kalendarz udostępniania tych danych.

Bardziej szczegółowe dane dotyczące bilansu płatniczego, międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, zadłużenia zagranicznego, aktywów rezerwowych, inwestycji bezpośrednich i międzynarodowego handlu usługami oraz ich analiza są dostępne w publikacjach wydawanych przez NBP. Są to:

- *Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej* – kwartalnie,
- *Polskie i zagraniczne inwestycje bezpośrednie* – rocznie,
- *Międzynarodowa pozycja inwestycyjna Polski* – rocznie,
- *Międzynarodowy handel usługami* – rocznie.

Ponadto dane bilansu płatniczego stanowią część innych publikacji NBP, takich jak:

- *Biuletyn Informacyjny* – miesięcznie,
- *Raport Roczny* – rocznie.

5. Bilans płatniczy¹

Definicja

Bilans płatniczy jest statystycznym zestawieniem obrotów z zagranicą, który w odniesieniu do określonego czasu w usystematyzowany sposób prezentuje transakcje gospodarcze zrealizowane przez Polskę z resztą świata (tzn. między rezydentami a nierezydentami). Bilans płatniczy prezentowany jest z wyodrębnieniem następujących pozycji: rachunek bieżący, rachunek kapitałowy i finansowy oraz saldo błędów i opuszczeń.

5.1. Rachunek bieżący

Definicja

Rachunek bieżący obejmuje transakcje w zakresie towarów, usług, dochodów pierwotnych oraz dochodów wtórnych.

¹ Standardy międzynarodowe zestawiania bilansu płatniczego zostały określone w następujących publikacjach: *Balance of Payments and International Investment Position Manual*, Sixth edition, 2009, International Monetary Fund, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 2008, OECD, *External Debt Statistics*, 2014, International Monetary Fund, *International Reserves and Foreign Currency Liquidity*, 2014, International Monetary Fund, *System of National Accounts*, 2008, Inter-Secretariat Working Group on National Accounts, European System of Accounts ESA 2010, Eurostat, 2013.

5.1.1. Towary

Definicja

Obroty towarowe bilansu płatniczego obejmują wartość wymiany towarowej z zagranicą, na którą składają się transakcje między rezydentami a nierezydentami. W szczególności są to:

- transakcje, w wyniku których nastąpiła zmiana własności towarów. Należą do nich głównie transakcje zakupu oraz sprzedaży towarów, jednak zmiana własności towarów może nastąpić również w wyniku ich nieodpłatnego przekazania (darowizna, pomoc w naturze), jak również aporty rzeczowe wnoszone przez inwestorów zagranicznych lub jako leasing finansowy towarów (środków transportu oraz maszyn i urządzeń).
- merchanting, czyli transakcje dotyczące pośrednictwa w międzynarodowym handlu towarami, które nie przekraczają granic Polski. Transakcje te polegają na zakupie towarów przez rezydenta od nierezydenta, a następnie ich odsprzedaży innemu nierezydentowi. Pośrednictwo w handlu międzynarodowym rejestrowane jest zawsze po stronie eksportu (zakup towaru traktowany jest jako ujemny eksport, a sprzedaż jako dodatni eksport).
- transakcje zakupu lub sprzedaży złota niemonetarnego.

Do obrotów towarowych nie zalicza się transakcji zakupu oraz sprzedaży złota monetarnego dokonywanych między bankami centralnymi, a także transakcji dotyczących obrotu uszlachetniającego i napraw. W ramach transakcji uszlachetniania lub napraw towary zostają wyłącznie czasowo powierzone w celu ich przekształcenia bądź przywrócenia stanu pierwotnego. W świetle metodyki bilansu płatniczego nie zachodzi transakcja wymiany towarów między rezydentem a nierezydentem, a zatem transakcja ta nie jest klasyfikowana w obrotach towarowych.

Sposób zbierania danych

Podstawowym źródłem informacji służących do zestawiania obrotów towarowych w polskim bilansie płatniczym są dane handlu zagranicznego (na bazie zgłoszeń INTRASTAT i dokumentów celnych SAD), które publikuje Główny Urząd Statystyczny. Statystyki dotyczące danych na temat energii elektrycznej pochodzą z Agencji Rynku Energii (ARE), która działa w ramach Ministerstwa Rozwoju. Statystyki dotyczące gazu ziemnego pochodzą również z ARE, który zarządza danymi o gazie ziemnym. Transakcje związane z zagranicznym handlem samolotami i statkami pochodzą z cywilnego rejestru statków powietrznych i krajowego rejestru statków (jako alternatywne źródła danych), a ruch rejestruje się na podstawie zmiany własności ekonomicznej.

Obowiązujące międzynarodowe wymagania (standardy) metodyki w zakresie zestawiania obrotów towarowych z zagranicą na potrzeby bilansu płatniczego oraz rachunków narodowych są niemal jednakowe. Z tego względu NBP i GUS uzgodniły zasady zastąpienia danych dotyczących obrotów handlu zagranicznego GUS danymi z bilansu płatniczego. Aby uzyskać odpowiednie dane, dokonywane są następujące korekty:

- zmniejszenie wartości handlu zagranicznego po stronie importu o wielkość kosztów transportu, zawartych w fakturach wystawionych na bazie CIF,
- zmniejszenie wartości handlu zagranicznego o wartość transakcji dotyczących uszlachetnienia lub napraw,
- reklasyfikacja merchantingu,
- doszacowanie obrotów towarowych.

Zmniejszenie wartości handlu zagranicznego o wartość transakcji dotyczących uszlachetnienia lub napraw polega na usunięciu z obrotów towarowych całej wartości towarów będących przedmiotem wymiany z zagranicą, a podlegających procesowi uszlachetnienia lub napraw. Towary te są identyfikowane na podstawie rodzaju transakcji.

Przychody z merchantingu podlegają bezpośredniej reklasyfikacji jako eksport towarów, a rozchody reklasyfikuje się jako eksport towarów z ujemnym znakiem.

Doszacowanie wartości obrotów towarowych z zagranicą, dokonywane na potrzeby bilansu płatniczego oraz rachunków narodowych, dotyczy obrotów, które nie zostały zarejestrowane w deklaracjach INTRASTAT oraz w dokumentach celnych SAD. Są to cztery grupy towarów:

- towary przewożone przez podróżnych (w ruchu turystycznym), zakupione z zamiarem ich odsprzedaży;
- pozostałe towary, przewożone przez granicę bez wypełnionych deklaracji INTRASTAT lub dokumentów celnych SAD; po stronie eksportu są to głównie towary wywożone za granicę w większych ilościach, bez dokumentów INTRASTAT i SAD, takie jak: warzywa, owoce, meble, obuwie, odzież;
- dane dotyczące handlu zagranicznego, powiększane o wartość importu używanych samochodów z Unii Europejskiej; z powodu niskich progów sprawozdawczych dotyczących zgłaszanego importu samochodów informacji tych nie ujmuje się w systemie INTRASTAT. Dane te są pozyskiwane z Ministerstwa Finansów, które zbiera je w celach podatkowych;
- zgodnie z rekomendacjami Eurostatu w statystyce bilansu płatniczego ujmowane są transakcje gospodarki nielegalnej. Transakcje te dotyczą nielegalnego obrotu narkotykami, papierosami. Dane te są pozyskiwane z GUS.

5.1.2. Usługi

Definicja

Usługi transportowe obejmują usługi związane z transportem towarów, przewozu pasażerów oraz pozostałe związane z nimi usługi, m.in.: załadunek i rozładunek kontenerów, składowanie i magazynowanie, przepakowywanie, holowanie i kontrolę ruchu, naprawy konserwacyjne i czyszczenie sprzętu oraz operacje ratownicze, a także usługi pocztowe i kurierskie (zgodnie z nowymi standardami przeklasyfikowane z kategorii „pozostałe usługi”).

Obroty usługowe dotyczące **podróży zagranicznych** są związane z wydatkami cudzoziemców w Polsce oraz Polaków za granicą ponoszonych z tytułu podróży. Obejmują one wydatki związane z zakwaterowaniem, wyżywieniem oraz korzystaniem z usług, jak również towary nabywane przez podróżnych na potrzeby własne (towary nabywane z zamiarem odsprzedaży są klasyfikowane jako towary). W zależności od celu podróży ww. wydatki podróżnych klasyfikowane są jako podróże służbowe (w tym pracowników sezonowych i przygranicznych oraz pozostałe podróże służbowe) lub podróże prywatne (zdrowotne, edukacyjne).

Usługi uszlachetniania obejmują m.in. przetwarzanie, montaż i etykietowanie. Czynności te powodują zasadnicze fizyczne zmiany powierzonych (lecz nie zakupionych) materiałów/towarów.

Usługi napraw i konserwacji dóbr ruchomych obejmują zarówno niewielkie naprawy i konserwacje towarów, które zapewniają bieżącą ich eksploatację, jak również remonty kapitalne, zwiększające sprawność i wydajność lub wydłużające czas eksploatacji towaru.

Poza usługami transportowymi, podróżami zagranicznymi, uszlachetnianiem oraz naprawami należy wyodrębnić grupę **pozostałych usług**. Obroty bieżące z tego tytułu obejmują wiele transakcji związanych z usługami:

- budowlanymi,
- ubezpieczeniowymi,
- finansowymi,
- telekomunikacyjnymi, informacyjnymi i informatycznymi,
- dotyczącymi użytkowania własności intelektualnej,
- pozostałymi usługami biznesowymi (takimi jak: prowizje związane z tym handlem, usługi badawczo-rozwojowe, leasing operacyjny oraz inne usługi świadczone na rzecz przedsiębiorstw),
- związanymi z transakcjami dotyczącymi działalności kulturalnej i rekreacyjnej,
- świadczonymi przez administrację publiczną.

Po stronie przychodów ujmowana jest wartość usług świadczonych przez rezydentów na rzecz nierezydentów, po stronie rozchodów odwrotnie – wartość usług świadczonych przez nierezydentów na rzecz rezydentów. Zgodnie ze standardami międzynarodowymi niektóre rodzaje usług prezentowane są w bilansie płatniczym w sposób szczególny. Usługi budowlane dzieli się na świadczone za granicą (po stronie rozchodów ujmuje się koszty tych usług poniesione przez rezydentów) oraz na świadczone w kraju (po stronie przychodów uwzględnione są koszty tych usług poniesione przez nierezydentów). Wartość usług ubezpieczeniowych określa się na podstawie informacji o wielkości składek zarobionych i odszkodowań należnych do wypłacenia. Dodatkowo do wartości usług ubezpieczeniowych dodawany jest dochód pochodzący z rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Metodyka liczenia ubezpieczeń wpływa również na komponenty dochodów

pierwotnych dochodów wtórnych, rachunku finansowego oraz ujętym w międzynarodowej pozycji inwestycyjnej stanem rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Sposób zbierania danych

Dane o międzynarodowym handlu usługami pochodzą z badania międzynarodowego handlu usługami (ITSS) prowadzonego wspólnie przez Narodowy Bank Polski i Główny Urząd Statystyczny (GUS).

Badanie opiera się na informacjach przekazanych przez polskich rezydentów. Ankieta ITS przeprowadzana jest w dwóch edycjach. Pierwsza z nich jest kwartalna i obejmuje tylko firmy o wartości handlu międzynarodowego w usługach powyżej progu 800 000 PLN w przypadku eksportu i 1 000 000 w przypadku importu. Drugi to coroczne badanie i zawiera informacje o pozostałych polskich rezydentach, którzy zgłaszają wszelkie transakcje międzynarodowe w zakresie usług (wszystkie firmy poniżej progu).

W badaniu ITSS dokonujemy korekty wartości transakcji poniżej progu oraz braku odpowiedzi ankietowych. Wszystkie rodzaje usług zebranych w ramach badania międzynarodowego handlu usługami są gromadzone w oparciu o te same wytyczne:

- Wartość dostarczonych i nabytych usług dla respondentów, którzy nie wypełnili kwestionariuszy statystycznych, jest zwiększona (osobno dla każdej strony transakcji); estymacje oparte na historycznych transakcjach zgłaszanych przez przedsiębiorstwo,
- W przypadku podmiotów, które są zobowiązane do wypełnienia ankiety rocznej, dane są również gromadzone podczas zestawów kompilacji kwartalnych danych ITS; szacunki na podstawie danych przekazanych przez respondentów kwartalnych.

Badanie to jest głównym źródłem danych nie tylko dla transportu, usług biznesowych, budownictwa itp., ale także dla usług produkcyjnych na fizycznych wkładach będących własnością innych, konserwacji i naprawach. W ankiecie ITS respondenci proszeni są o zgłaszanie nabytych / dostarczonych usług produkcyjnych na rzecz fizycznych wkładów posiadanych przez innych. Respondenci zgłaszają, od kogo uzyskują dostęp do usług lub do kogo świadczą usługi. Zgłoszone podziały geograficzne są zgodne ze zmianą właściciela.

Ponadto usługi transportu towarowego powiększane są o wartość usług wynikającą z reklasyfikacji określonej części wartości towarów. Dotyczy to konieczności uwzględniania w bilansie płatniczym wartości towarów na bazie fob. W obrotach statystyki handlu zagranicznego jedynie wartość eksportu podawana jest na bazie fob, natomiast wartość importu towarów podawana jest na bazie cif. Wymaga to pomniejszenia wartości towarów i przeniesienia zawartych w cenie kosztów transportu i usług ubezpieczenia do odpowiednich kategorii usług. Niektóre wartości są szacowane. Szacunki dotyczą wskaźników:

- przejścia z bazy cif na bazę fob w zakresie statystyki importu towarów udziału w wartości eksportu towarów kosztów transportu towarów dokonywanego przez polskich przewoźników,
- udziału poszczególnych rodzajów kosztów (wg środka transportu) w wyżej wymienionych wartościach szacowanych.

Wartość eksportu usług transportu towarowego powiększana jest również o koszty usług transportu świadczonych przez polskich przewoźników, zawarte w fakturach płatności towarowych.

Ponad to rozchody z usług lotniczego transportu pasażerskiego są uzupełniane o informacje dotyczące zakupu przez Polaków biletów lotniczych. Wydatki te poniesione zostały przed rozpoczęciem podróży zagranicznej. Dane na ten temat dostarczone są przez GUS (to same źródło danych jak wykorzystywane w podróżach zagranicznych).

Źródłem danych do zestawienia podróży zagranicznych w bilansie płatniczym są dane z badania prowadzonego przez GUS na wylosowanej próbie gospodarstw domowych i wśród nierezydentów odwiedzających Polskę. Wyjątek stanowią dane dotyczące wydatków pracowników sezonowych i przygranicznych, które bazują na metodzie szacunku wynagrodzeń pracowników – szczegółowo opisanej w części dotyczącej dochodów pierwotnych.

W kalkulacji usług ubezpieczeniowych poza informacjami z badania międzynarodowego handlu usługami prowadzonego przez GUS wykorzystywane są również dane pochodzące z Komisji Nadzoru Finansowego.

Zgodnie z rekomendacjami Eurostatu w statystyce bilansu płatniczego ujmowane są transakcje gospodarki nielegalnej. W obrotach usługowych ujęto transakcje związane z prostytutką. Dane te są pozyskiwane z GUS.

NBP do wyliczenia wartości usług finansowych mierzonych pośrednio (FISIM) wykorzystuje dane zebrane bezpośrednio od krajowych podmiotów sprawozdawczych.

Do obliczenia eksportu FISIM wykorzystywane są informacje dotyczące średnich stanów udzielonych kredytów i przyjętych depozytów wraz z naliczonymi odsetkami przez instytucje finansowe, będące rezydentami, dla których drugą stroną jest jednostka niebędąca instytucją finansową i będąca nierezydentem. Eksport FISIM obliczany jest kwartalnie, oddzielnie dla PLN i dla pozostałych walut.

Do obliczenia importu FISIM wykorzystywane są informacje dotyczące średnich stanów udzielonych kredytów i przyjętych depozytów wraz z naliczonymi odsetkami przez instytucje finansowe, będące nierezydentami, dla których drugą stroną jest jednostka niebędąca instytucją finansową i

będąca rezydentem. Import FISIM obliczany jest kwartalnie, oddzielnie dla PLN i dla pozostałych walut.

Wielkość FISIM-u ,wytwarzana przez instytucje pośrednictwa finansowego, wyceniana jest na podstawie różnicy pomiędzy faktycznymi odsetkami do zapłacenia lub do otrzymania, a tzw. „stopą odniesienia”.

Do ustalenia importu i eksportu usług FISIM stosowana jest „*zewnątrzna stopa odniesienia*”. Jest ona obliczana jako stosunek sumy odsetek naliczonych od kredytów, pożyczek i depozytów pomiędzy instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami do sumy stanów kredytów, pożyczek i depozytów pomiędzy instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi rezydentami a instytucjami pośrednictwa finansowego będącymi nierezydentami.

Zewnętrzna stopa odniesienia jest obliczana kwartalnie, oddzielnie dla PLN i dla pozostałych walut.

Eksport i import FISIM jest wyliczany oddzielnie dla każdego kraju.

Specjalne reguły kalkulacji

W opisaney wyżej procedurze powiększania wartości usług transportowych o korekty obrotów towarowych, wynikające z przejścia z bazy cif na fob, całość skorygowanych kwot zaliczana jest do usług transportowych, bez wyodrębniania usług ubezpieczeniowych.

5.1.3. Dochody pierwotne

Definicje i sposób zbierania danych

Wynagrodzenia pracowników

Wynagrodzenia pracowników obejmują dochody uzyskane z tytułu pracy nierezydentów zatrudnionych w Polsce oraz Polaków zatrudnionych za granicą, przez okres poniżej jednego roku.

Metoda szacowania przychodów z tytułu wynagrodzeń pracowników opiera się głównie na ustaleniu liczby Polaków pracujących za granicą przez okres poniżej roku/cudzoziemców pracujących w Polsce przez okres poniżej roku; czasu, przez jaki te osoby pracują poza granicami kraju; poziomu zarobków. Podstawowymi źródłami danych do oszacowania liczby Polaków pracujących za granicą są dane GUS o wielkości emigracji oraz dane BAEL, a także dane administracyjne z państw, w których Polacy podejmują pracę. Liczba cudzoziemców pracujących w Polsce jest szacowana na podstawie danych pochodzących z MPiPS na temat liczby złożonych oświadczeń o

chęci powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi i liczby wydanych zezwoleń na pracę oraz danych z ZUS o cudzoziemcach, w których imieniu odprowadzane są składki z tytułu pracy.

Dodatkowe informacje wykorzystywane do szacunku wynagrodzeń pracowników pochodzą z informacji pozyskiwanych z badań sondażowych prowadzonych przez NBP od 2007 r. wśród Polaków w wybranych krajach europejskich oraz od 2012 r. wśród cudzoziemców pracujących w Polsce. Zarówno w przypadku przychodów, jak i rozchodów te same źródła danych wykorzystywane są do szacowania przekazów zarobków, w bilansie płatniczym ujmowanych w dochodach wtórnych pozostałych sektorów.

Dane z tytułu wynagrodzeń pracowników zatrudnionych w ambasadach oraz w organizacjach międzynarodowych (Frontex, NATO) zostały również ujęte w przychodach i rozchodach bilansu płatniczego Polski.

Dochody z inwestycji bezpośrednich

Źródłem dochodów z tytułu inwestycji bezpośrednich są dochody z akcji i innych form udziałów kapitałowych oraz odsetki od instrumentów dłużnych. Dochody z akcji i innych form udziałów kapitałowych obejmują dywidendy (w spółkach kapitałowych) przypadające na inwestora bezpośredniego i deklarowane w danym roku sprawozdawczym, udziały w zyskach (w spółkach osobowych), przekazywane zyski oddziałów oraz reinwestowane zyski (straty przypadające na inwestorów bezpośrednich traktowane są jako ujemne reinwestowane zyski). Z kolei odsetki od instrumentów dłużnych stanowią saldo naliczonych odsetek od kredytów i innych instrumentów dłużnych udzielonych i otrzymanych przez podmioty połączone relacją inwestycji bezpośrednich. Zyski wyliczane są zgodnie ze standardem COPC (Current Operating Performance Concept) dostosowanym do obowiązujących w Polsce standardów rachunkowości. Dane do miesięcznego i kwartalnego bilansu płatniczego są szacowane na podstawie informacji o wyniku finansowym banków oraz zagregowanych danych o wyniku finansowym przedsiębiorstw udostępnionym przez GUS. Dane z rocznych sprawozdań od podmiotów, zawierające wynik wyliczony zgodnie z COPC, są później dzielone na poszczególne kwartały i miesiące.

Dane o inwestycjach bezpośrednich pochodzą z miesięcznych i kwartalnych sprawozdań otrzymywanych od podmiotów (akcje i inne formy udziałów kapitałowych, instrumenty dłużne) oraz z rocznego badania inwestycji bezpośrednich (tylko akcje i inne formy udziałów kapitałowych). Dane o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w polskich spółkach notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie są obliczane dla pojedynczej serii akcji na podstawie sprawozdań finansowych emitentów oraz miesięcznych sprawozdań banków powierniczych i domów maklerskich.

Dane o odsetkach prezentowane są zgodnie z zasadą memoriałową. Dane o dywidendach prezentowane są według daty deklaracji dywidendy w przypadku spółek nienotowanych oraz według daty płatności dywidendy dla spółek notowanych.

Reinwestowane zyski oraz nierozdzielone zyski oddziałów są przypisywane do okresu, w którym powstały. Reinwestowane zyski wyliczane są jako zyski w trakcie okresu, pomniejszone o dywidendy. Relacja inwestycji bezpośredniej określana jest na podstawie metodologii zgodnej z „The framework for direct investment relationship” (FDIR).

W przypadku papierów wartościowych z kodem ISIN dane o dochodach są wyliczane na bazie memoriału, metodą papier po papierze. Danymi źródłowymi do tych wyliczeń są sprawozdania (papier po papierze), zbierane bezpośrednio od polskich posiadaczy papierów wartościowych, emitentów i instytucji finansowych (pośredników w obrocie papierami wartościowymi), oraz dane o charakterystykach papierów wartościowych, pochodzące z bazy danych prowadzonej przez NBP. Baza ta jest zasilana danymi pochodzącymi z KDPW, prowadzonej przez EBC Centralnej Bazy Papierów Wartościowych (Centralised Securities Database – CSDB) oraz danymi pochodzącymi bezpośrednio od polskich emitentów. Wyjątkiem od opisanej powyżej zasady są akcje wyemitowane przez nierezydentów, dla których dywidendy ujmowane są w momencie płatności, a nie nabycia do nich praw, ze względu na ograniczoną dostępność danych o ich charakterystykach (dane pochodzą tylko z CSDB).

W przypadku papierów wartościowych niemających kodu ISIN dane o dochodach są sprawozdawane bezpośrednio, na bazie memoriału, przez podmioty sprawozdawcze. Stosuje się podział według typu papierów wartościowych (papiery udziałowe, papiery dłużne długoterminowe, instrumenty rynku pieniężnego) oraz według sektora rezydenta wypłacającego bądź otrzymującego dochody (sektor rządowy, banki, pozostałe podmioty). Dane o dochodach nie są zbierane ani szacowane w odniesieniu do dłużnych papierów wartościowych bez kodu ISIN wyemitowanych przez polskie podmioty na rynki zagraniczne.

Dochody z inwestycji portfelowych

Dane o dochodach z inwestycji portfelowych w bilansie płatniczym są, w przypadku papierów wartościowych z kodem ISIN, wyliczane na bazie memoriału, metodą papier po papierze. Danymi źródłowymi do tych wyliczeń są sprawozdania (papier po papierze), zbierane bezpośrednio od polskich posiadaczy papierów wartościowych, emitentów i instytucji finansowych (pośredników w obrocie papierami wartościowymi), oraz dane o charakterystykach papierów wartościowych, pochodzące z bazy danych prowadzonej przez NBP. Baza ta jest zasilana danymi pochodzącymi z KDPW, prowadzonej przez EBC Centralnej Bazy Papierów Wartościowych (Centralised Securities Database), oraz danymi pochodzącymi bezpośrednio od polskich emitentów.

W przypadku papierów wartościowych niemających kodu ISIN dane o dochodach są sprawozdawane bezpośrednio, na bazie memoriału, przez podmioty sprawozdawcze. Stosuje się podział według typów papierów wartościowych (papiery udziałowe, papiery dłużne długoterminowe, instrumenty rynku pieniężnego) oraz według sektora rezydenta wypłacającego bądź otrzymującego dochody (sektor rządowy, banki, pozostałe podmioty). Dane o dochodach nie są zbierane ani szacowane w odniesieniu do dłużnych papierów wartościowych bez kodu ISIN, wyemitowanych przez polskie podmioty na rynki zagraniczne.

W przypadku zysków z tytułu posiadania papierów udziałowych w kategorii dochodów są rejestrowane jedynie dywidendy. Wszystkie inne zyski lub straty z tytułu posiadania udziałowych papierów wartościowych (w tym przede wszystkim zyski lub straty wynikające z różnicy między ceną nabycia a ceną sprzedaży papieru wartościowego) są rejestrowane na rachunku finansowym bilansu płatniczego, w kategorii „inwestycje portfelowe”.

Dochody z pozostałych inwestycji

Dochody z pozostałych inwestycji zagranicznych prezentowane są zgodnie z zasadą memoriału. Obejmują one dochody z pozostałych inwestycji rachunku finansowego oraz dochody z aktywów rezerwowych. Do tej kategorii zaliczane są również dochody przypisane posiadaczom polis ubezpieczeniowych. Dochody z pozostałych inwestycji rachunku finansowego obejmują: odsetki od kredytów udzielonych i otrzymanych, odsetki od lokat i depozytów łącznie z odsetkami od transakcji *repo*, a także inne płatności z tytułu dochodów z posiadanego majątku.

Dochody odsetkowe są skorygowane o usługi pośrednictwa finansowego mierzonego pośrednio (FISIM). Po wyliczeniu wartości eksportu i importu FISIM (patrz usługi) dokonywane jest zwiększenie lub zmniejszenie w pozycjach *dochody od pozostałych inwestycji* wg następującego schematu:

1. Instytucje przyjmujące depozyty z wyłączeniem banku centralnego, odsetki zapłacone od rachunków bieżących i depozytów ulokowanych przez nierezydentów innych niż pośrednicy finansowi, rozchody – wartość pozycji powiększana jest o wartość eksportu FISIM dotyczącą depozytów przyjętych od nierezydentów innych niż pośrednicy finansowi,
2. Instytucje przyjmujące depozyty z wyłączeniem banku centralnego, odsetki otrzymane od kredytów udzielonych nierezydentom innym niż podmioty finansowe, przychody – wartość pozycji pomniejszana jest o wartość eksportu FISIM dotyczącą kredytów i pożyczek udzielonych nierezydentom innym niż pośrednicy finansowi ,
3. Pozostałe sektory (z wyłączeniem S122 i S125), odsetki otrzymane od rachunków bieżących i depozytów ulokowanych u zagranicznych pośredników finansowych, przychody – wartość pozycji powiększana jest o wartość importu FISIM dotyczącą depozytów przyjętych przez zagranicznych pośredników finansowych,

4. Pozostałe sektory (z wyłączeniem sektora S122 i S125), odsetki zapłacone od kredytów otrzymanych od zagranicznych pośredników finansowych, rozchody – wartość pozycji pomniejszana jest o wartość importu FISIM dotyczącą kredytów i pożyczek udzielonych przez zagranicznych pośredników finansowych.

Zwiększenia lub zmniejszenia dochodów pierwotnych z tytułu usług FISIM dokonywane są na poziomie grup krajów.

Do dochodów związanych z polisami ubezpieczeniowymi zaliczane są dochody pochodzące z inwestowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, których faktycznymi właścicielami są posiadacze polis ubezpieczeniowych.

Dochody z aktywów rezerwowych obejmują: dochody z dłużnych papierów wartościowych, transakcji *reverse repo* oraz odsetki od lokat.

Dane o pozostałych przychodach inwestycyjnych - zarówno polskie zagraniczne, jak i zagraniczne w zdecydowanej większości są zestawiane na podstawie raportów przesyłanych bezpośrednio przez polskie podmioty sprawozdawcze do banku centralnego. Na formularzach sprawozdawczych gromadzone są dane o dochodach (między innymi naliczonych odsetek i otrzymanych / zapłaconych odsetek) za poszczególne instrumenty i odnoszą się one do depozytów, pożyczek lub innych aktywów i zobowiązań.

Natomiast transakcje dotyczące rezerw techniczno-ubezpieczeniowych są obliczane w procesie szacowania przeprowadzanym na potrzeby usług ubezpieczeniowych.

Pozostałe dochody pierwotne

Komponent ten zawiera podatki, subsydia do produktów i produkcji oraz renty (opłaty z tytułu dzierżawy). Transakcje w kategorii podatków i subsydiów do produktów i produkcji wiążą się z przynależnością Polski do Unii Europejskiej. Po stronie przychodów ujmowane są subsydia do produktów i produkcji (Wspólna Polityka Rolna). Po stronie rozchodów ujęta jest część składki płaconej przez Polskę do Unii Europejskiej wynikająca z TOR – tradycyjnych zasobów własnych. Renty dotyczą dochodów z tytułu dzierżawy zasobów naturalnych.

Miesięczne i kwartalne dane o przelewach z / do Komisji Europejskiej są zestawiane na podstawie danych statystycznych z rachunków bankowych Ministerstwa Finansów, prowadzonych przez bank centralny (w stosunku do UE i innych organizacji międzynarodowych).

Dane o czynszach są zestawiane na podstawie kwartalnej ankiety ITS.

5.1.4. Dochody wtórne

Definicja

Rachunek dochodów wtórnych zawiera transfery bieżące pomiędzy rezydentami a nierezydentami. Transfery bieżące (takie jak darowizny, nieodpłatny eksport oraz import towarów i usług, dokonywany w ramach pomocy międzynarodowej) zostały ujęte w dochodach wtórnych, aby wskazać ich rolę w procesie dystrybucji dochodów pomiędzy gospodarkami. Transfery mogą być dokonane na rzecz instytucji rządowych lub na rzecz pozostałych sektorów w postaci pieniężnej, jak też w naturze.

Dochody wtórne sektora rządowego to środki otrzymane oraz przekazane przez polski sektor rządowy, tj. jednostki rządu centralnego oraz samorządu terytorialnego. Otrzymane środki mogą pochodzić od instytucji Unii Europejskiej, z krajów i organizacji międzynarodowych, jak również mogą być wypłacone na rzecz tych instytucji i krajów w celu finansowania przez rząd bieżących wydatków – takich jak pomoc humanitarna, leki, szkolenia. Są to również składki i opłaty członkowskie na rzecz Unii Europejskiej oraz organizacji międzynarodowych spoza Unii Europejskiej. Do kategorii tej zaliczane są podatki i opłaty zapłacone przez nierezydentów na rzecz polskiego sektora rządowego. Wpływy z tytułu składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne oraz wypłaty świadczeń rentowych i emerytalnych dokonanych przez ZUS na rzecz nierezydentów, a także płatności z tytułu odszkodowań wypłaconych przez rząd nierezydentom zaliczane są do pozostałych transferów rządowych.

Dochody wtórne pozostałych sektorów. W tej grupie transferów wyodrębnia się transfery osobiste oraz pozostałe transfery.

Na transfery osobiste składają się wszystkie transfery bieżące w postaci pieniężnej oraz w naturze, otrzymane lub wykonane przez gospodarstwa domowe z nierezydentckimi gospodarstwami domowymi. Najważniejszą pozycją w tej kategorii są przekazy zarobków.

Przekazy zarobków obejmują transfery zarobków osób pracujących za granicą i uważanych za rezydentów kraju, w którym pracują. Zgodnie z zaleceniami Międzynarodowego Funduszu Walutowego osoba pozostająca lub zamierzająca pozostać rok lub dłużej na terytorium danego kraju jest jego rezydentem. W takim przypadku środki przekazywane rodzinie są ujmowane w transferach bieżących jako przekazy zarobków. W przypadku, kiedy pobyt trwa krócej niż rok, osoba taka traktowana jest jako nierezydent i jej zarobki są ujmowane w bilansie płatniczym w dochodach pierwotnych, jako wynagrodzenia za pracę.

Do pozostałych transferów sektora pozarządowego zalicza się obroty z zagranicą z tytułu bieżących transferów rezydentów będących osobami fizycznymi oraz innych jednostek gospodarki na-

rodowej spoza sektora rządowego. Mogą być dokonywane w naturze (nieodpłatne przekazy towarów oraz świadczenie usług w obrocie z zagranicą), a także w postaci pieniężnej. Do tej grupy transferów bieżących należą następujące transakcje z zagranicą polskich podmiotów sektora pozarządowego:

- darowizny oraz pomoc otrzymywana z zagranicy, jak również świadczona na rzecz nierezydentów, związana z realizacją celów pozainwestycyjnych (np. pomoc humanitarna, żywność, odzież, leki, szkolenia),
- podatki i opłaty na rzecz obcych rządów,
- składki i opłaty członkowskie,
- renty i emerytury otrzymywane przez rezydentów z zagranicy,
- spadki,
- alimenty,
- kary i odszkodowania (np. za niewywiązywanie się z kontraktów, za podrabianie produktów, znaków handlowych, patentów),
- wygrane na loterii i w konkursach,
- opłaty za transfery sportowców,
- premia netto z tytułu ubezpieczeń osobowo-majątkowych,
- odszkodowania wypłacone z tytułu ubezpieczeń osobowo-majątkowych.

Sposób zbierania danych

Źródłem danych do zestawienia kategorii transferów rządowych w bilansie płatniczym jest oddział okręgowy NBP, prowadzący rozliczenia rachunków bankowych Ministerstwa Finansów, za pomocą których realizowane są transfery rządowe (zarówno związane z Unią Europejską, jak i z innymi organizacjami międzynarodowymi). Dane o pozostałych transferach, takich jak renty i emerytury płacone przez polski sektor rządowy, pozyskiwane są bezpośrednio z ZUS, który odpowiada za tego rodzaju transfery.

Źródła danych wykorzystywane do wyliczenia przekazów zarobków zostały opisane w części omawiającej wynagrodzenia pracowników.

Dane o transferach pozostałych sektorów pochodzą z wielu źródeł. Dane dotyczące transferów przedsiębiorstw zbierane są w ramach badania dotyczącego międzynarodowych obrotów usługowych, prowadzonego przez GUS. Inne transfery pozostałych sektorów po stronie przychodów opierają się głównie na danych z Badania budżetów gospodarstw domowych prowadzonego przez GUS. Jako źródła pomocnicze wykorzystywane są informacje z Ministerstwa Finansów i ZUS.

Dane na temat premii osiągniętej netto oraz odszkodowań wypłaconych pochodzą z estymacji dokonywanych na potrzeby usług ubezpieczeniowych.

5.2. Rachunek kapitałowy

Definicja

Podstawowymi komponentami rachunku kapitałowego w bilansie płatniczym są transfery kapitałowe, czyli transfery własności aktywów rzeczowych, tj. dary i środki z tytułu pomocy bezzwrotnej, dokonane z wyraźnym przeznaczeniem na finansowanie środków trwałych, jak również umorzenie długu przez kredytodawcę, oraz transfery środków związanych z nabyciem lub sprzedażą aktywów niefinansowych i nieprodukowanych. Transfery kapitałowe wyliczane są oddzielnie dla sektora rządowego i pozostałych sektorów.

Transfery kapitałowe sektora rządowego to wartość środków otrzymanych od instytucji Unii Europejskiej, z krajów oraz organizacji międzynarodowych, jak też nieodpłatnie przekazanych przez polski rząd na rzecz tych instytucji. Otrzymane środki są przeznaczone na finansowanie inwestycji w środki trwałe, np. na budowę dróg, autostrad, mostów, szkół, szpitali. Do kategorii transferów kapitałowych sektora rządowego zaliczane są umorzenia wierzytelności, zarówno w postaci kapitału, jak i odsetek.

Transfery kapitałowe pozostałych sektorów obejmują otrzymane z zagranicy i przekazane za granicę dary i środki z tytułu pomocy bezzwrotnej, dokonywane z wyraźnym przeznaczeniem na finansowanie środków trwałych przez jednostki spoza sektora rządowego.

Nabywanie i zbywanie nieprodukowanych aktywów niefinansowych. Do tej kategorii danych bilansu płatniczego zalicza się zakup i sprzedaż patentów, praw autorskich, licencji i znaków towarowych oraz nabycie i zbycie gruntu zagranicznym ambasadom na terenie Polski, jak też zakup i sprzedaż gruntu przez polskie ambasady za granicą.

Sposób zbierania danych

Transfery kapitałowe **sektora rządowego** zestawiane są na podstawie danych pochodzących bezpośrednio z rachunków bankowych Ministerstwa Finansów.

Transfery kapitałowe pozostałych sektorów są wyliczane na podstawie danych zbieranych w ramach badania dotyczącego międzynarodowego handlu usługami przeprowadzanego przez GUS, który poza danymi o obrotach usługowych zbiera informacje o transferach (bieżących i kapitałowych).

5.3. Rachunek finansowy

Definicja

Rachunek finansowy zawiera transakcje finansowe z zakresu inwestycji bezpośrednich, portfelowych, pozostałych inwestycji, pochodnych instrumentów finansowych oraz aktywów rezerwowych.

5.3.1. Inwestycje bezpośrednie

Definicja

Zgodnie z definicją opracowaną przez OECD inwestycje bezpośrednie są to inwestycje pomiędzy podmiotami połączonymi relacją inwestycji bezpośrednich. Relacja inwestycji bezpośrednich tworzy się, gdy jeden podmiot ma uprawnienia do co najmniej 10% głosów w organie stanowiącym drugiego podmiotu.

Inwestycje bezpośrednie obejmują akcje i inne formy udziałów kapitałowych, reinwestycje zysków oraz należności i zobowiązania związane z instrumentami dłużnymi.

Reinwestycją zysku określamy przypadającą na inwestora bezpośredniego tę część zysku, która pozostaje w podmiocie bezpośredniego inwestowania i jest przeznaczona na jego rozwój.

Sposób zbierania danych

Dane o inwestycjach bezpośrednich pochodzą z miesięcznych i kwartalnych sprawozdań otrzymywanych od podmiotów sprawozdawczych (akcje i inne formy udziałów kapitałowych oraz instrumenty dłużne), a także z rocznego badania inwestycji bezpośrednich (tylko akcje i inne formy udziałów kapitałowych). Dane o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w polskich spółkach notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie są obliczane dla pojedynczych serii akcji na podstawie sprawozdań finansowych emitentów oraz miesięcznych sprawozdań banków powierniczych i domów maklerskich.

Informacje z dodatkowych źródeł, jak prasa, sprawozdania finansowe przedsiębiorstw, kontakty bilateralne, są wykorzystywane do weryfikacji oraz aktualizacji rejestru podmiotów sprawozdawczych.

Aktywa i zobowiązania funduszy inwestycyjnych nie są zaliczane do inwestycji bezpośrednich.

W przypadku papierów wartościowych źródłem danych są sprawozdania papier po papierze, zawierające informacje o stanach oraz transakcjach, zbierane bezpośrednio od polskich inwestorów (dla aktywów) lub emitentów i pośredników finansowych (dla pasywów).

W procesie weryfikacji oraz kompilacji danych o papierach wartościowych z kodem ISIN wykorzystuje się informacje o ich charakterystykach zawarte w bazie danych NBP, takich jak ceny, kupon czy informacje o zdarzeniach korporacyjnych. Baza ta jest zasilana danymi z Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych, prowadzonej przez EBC Centralised Securities Database oraz danymi pochodzącymi bezpośrednio od polskich emitentów. Zmiany wartości z tytułu wyceny oraz zmiany wynikające z różnic kursowych wylicza NBP. Obliczenia są wykonywane metodą papier po papierze na podstawie bazy danych o papierach wartościowych.

W odniesieniu do papierów wartościowych bez kodu ISIN wykorzystuje się przekazane w sprawozdaniach informacje o wartości rynkowej stanów oraz transakcji. Sprawozdania zawierają także informacje o zmianach wartości z tytułu wyceny, różnicach kursowych oraz pozostałych zmianach.

Źródłem danych o papierach wartościowych bez kodu ISIN wyemitowanych przez polskie podmioty na rynki zagraniczne są sprawozdania emitentów. Informacje o narosłych odsetkach nie są zbierane ani szacowane. Wartość wypłaconych odsetek jest szacowana indywidualnie.

Superdywidendy są identyfikowane przez sprawozdawców jako "dywidendy" zadeklarowane ze skumulowanych zysków z poprzednich okresów lub pochodzące ze sprzedaży znaczących aktywów spółki. Superdywidendy są zgłaszane razem z transakcjami, tj. jako wycofanie kapitału.

Najistotniejszym sposobem inwestowania w nieruchomości w Polsce są inwestycje za pośrednictwem spółki zarejestrowanej w Polsce, dlatego dane o nieruchomości są ujmowane w taki sam sposób, jak dane od zwykłych sprawozdawców.

5.3.2. Inwestycje portfelowe

Definicja

Inwestycje portfelowe obejmują transgraniczne transakcje, których przedmiotem są dłużne lub udziałowe papiery wartościowe, z wyjątkiem transakcji zaliczanych do inwestycji bezpośrednich lub oficjalnych aktywów rezerwowych.

Udziałowe papiery wartościowe obejmują wszystkie typy zbywalnych akcji i udziałów, w tym certyfikaty inwestycyjne (akcje) funduszy zbiorowego inwestowania. Należą do nich również jednostki uczestnictwa w funduszach zbiorowego inwestowania, certyfikaty inwestycyjne i kwity depozytowe (np. ADR lub GDR).

Dłużne papiery wartościowe obejmują wszystkie rodzaje długoterminowych i krótkoterminowych papierów dłużnych, w tym obligacje skarbowe, obligacje korporacyjne, bony skarbowe, krótkoterminowe korporacyjne papiery dłużne oraz zbywalne certyfikaty depozytowe. Zaliczenie papierów

dłużnych do papierów długoterminowych bądź instrumentów rynku pieniężnego (krótkoterminowych) następuje na podstawie ich pierwotnego okresu zapadalności. Długoterminowe papiery dłużne mają pierwotny okres zapadalności równy rok lub dłuższy. Pozostałe papiery dłużne to instrumenty rynku pieniężnego (krótkoterminowe papiery dłużne). Do kategorii dłużnych papierów wartościowych zaliczane są również papiery dłużne z wbudowanymi pochodnymi instrumentami finansowymi (np. obligacje zamienne lub obligacje z opcją wcześniejszego wykupu).

Pozostałe pochodne instrumenty finansowe (tj. takie, które są samodzielnymi instrumentami finansowymi) są wyłączone z kategorii inwestycji portfelowych i rejestrowane w oddzielnej kategorii bilansu płatniczego „Pochodne instrumenty finansowe”. Transakcje z udzielonym lub otrzymanym przyrzeczeniem odkupu papierów wartościowych (repo, sell-buy back) oraz pożyczki papierów wartościowych są również wyłączone z kategorii inwestycji portfelowych i rejestrowane w kategorii „pozostałe inwestycje”.

Sposób zbierania danych

Źródłem danych o inwestycjach portfelowych w bilansie płatniczym są sprawozdania (papier po papierze) o stanach i transakcjach, zbierane bezpośrednio od polskich posiadaczy papierów wartościowych (w przypadku aktywów portfelowych), emitentów i pośredników w obrocie papierami wartościowymi (w przypadku pasywów portfelowych).

W przypadku papierów mających kod ISIN w procesie weryfikacji i kompilacji danych sprawozdawczych wykorzystuje się informacje o charakterystykach papierów wartościowych, takich jak kupony, ceny, zdarzenia korporacyjne, pochodzące z bazy danych prowadzonej przez NBP. Baza ta jest zasilana danymi z Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych, prowadzonej przez EBC Centralised Securities Database oraz danymi pochodzącymi bezpośrednio od polskich emitentów.

W przypadku papierów wartościowych Skarbu Państwa emitowanych na rynek krajowy (obligacji i bonów skarbowych) dane o transakcjach są wyliczane na podstawie danych o stanach, pochodzących z KDPW (o obligacjach skarbowych) i własnych danych NBP (o bonach skarbowych). Dane o transakcjach korygowane są, na poziomie pojedynczej serii obligacji, o wartość transakcji warunkowych. Wartość rynkowa transakcji (uwzględniająca odsetki wypłacone oraz naliczone) jest wyliczana metodą papier po papierze na podstawie danych zawartych w bazie papierów wartościowych.

W przypadku dłużnych papierów wartościowych z kodem ISIN wyemitowanych przez polskie podmioty na rynki zagraniczne stosuje się podejście rezydualne. Wartość rynkowa transakcji dokonanych przez zagranicznych inwestorów szacowana jest na podstawie zmiany stanów całkowitej wartości emisji, a następnie pomniejszana o wartość transakcji polskich podmiotów. Wyliczenia uwzględniają wartość wypłaconych oraz narosłych odsetek. Obliczenia wykonywane są metodą papier po papierze.

W przypadku papierów wartościowych niemających kodu ISIN dane o wartości rynkowej transakcji i stanów są raportowane bezpośrednio przez podmioty sprawozdawcze. Sprawozdania zawierają również informacje o zmianach wynikających z wyceny, różnicach kursowych oraz pozostałych zmianach.

Źródłem danych o papierach wartościowych bez kodu ISIN wyemitowanych przez polskie podmioty na rynki zagraniczne są sprawozdania emitentów.

Stosuje się podział według sektorów rezydentów będących emitentami papierów wartościowych (dla pasywów), sektorów rezydentów będących posiadaczami papierów wartościowych (dla aktywów), jak również podział geograficzny według kraju emitentów w odniesieniu do aktywów portfelowych.

5.3.3. Pozostałe inwestycje

Definicja

Pozostałe inwestycje obejmują wszystkie transakcje finansowe, które nie są ujęte w inwestycjach bezpośrednich, inwestycjach portfelowych lub w aktywach rezerwowych. Pozostałe inwestycje zawierają: pozostałe udziały, rachunki bieżące i depozyty, kredyty i pożyczki, rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, kredyty handlowe i zaliczki, pozostałe aktywa i pasywa oraz specjalne prawa ciągnięcia. Pozostałe inwestycje (z wyłączeniem kredytów handlowych) prezentowane są zgodnie z zasadą memoriału, tj. wyceniane z uwzględnieniem wartości naliczonych i niezapłaconych odsetek.

Pozostałe udziały

Pozostałe udziały zawierają udziały niemające formy papierów wartościowych, głównie udziały w kapitałach organizacji międzynarodowych.

Rachunki bieżące i depozyty

Rachunki bieżące i depozyty po stronie aktywów wyliczane są na podstawie stanów należności z tytułu gotówki w postaci zagranicznych znaków pieniężnych (tylko sektor bankowy), środków zgromadzonych na rachunkach bieżących i depozytowych w instytucjach kredytowych oraz w bankach zagranicznych. Kategoria ta obejmuje: rachunki bieżące i depozyty (w tym depozyty jednodniowe), depozyty terminowe, depozyty z terminem wypowiedzenia, depozyty zablokowane oraz transakcje reserve repo. Rachunki bieżące i depozyty po stronie pasywów wyliczane są na podstawie stanów zobowiązań z tytułu środków przyjętych od nierezydentów na rachunki bieżące i w formie depozytów. Kategoria ta obejmuje: rachunki bieżące i depozyty (w tym depozyty jednodniowe), depozyty terminowe, depozyty z terminem wypowiedzenia, depozyty zablokowane

oraz transakcje repo. Rachunki bieżące i depozyty obejmują również zobowiązania z tytułu zabezpieczeń pieniężnych z wyłączeniem zwrotnych depozytów początkowych dla pochodnych instrumentów finansowych.

Kredyty i pożyczki

Kredyty i pożyczki udzielone i otrzymane, oprócz podziału na długoterminowe (z terminem pierwotnym powyżej jednego roku) i krótkoterminowe (z terminem pierwotnym do jednego roku włącznie) rejestrowane są w podziale na sektory gospodarcze. Obroty kredytowe obejmują wykorzystanie i spłaty nie tylko w gotówce, ale również w formie dostaw towarów i usług, rolowane kwoty kredytów i pożyczek, kapitalizację odsetek, konwersje na złote i restrukturyzację kredytów. Pozycja ta obejmuje także kredyt w rachunku bieżącym, przekroczenie sald na rachunkach w instytucjach kredytowych, bankach zagranicznych lub w podmiocie prowadzącym obsługę finansową grupy kapitałowej oraz leasing finansowy

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

Transakcje związane z rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi wyliczane są w procesie estymacji dokonywanej na potrzeby usług ubezpieczeniowych.

Kredyty handlowe i zaliczki

Transakcje dotyczące kredytów handlowych i zaliczek wyliczane są na podstawie stanów należności i zobowiązań handlowych z tytułu dostaw towarów i usług w eksporcie i imporcie (odroczone w czasie płatności) oraz wypłaconych i otrzymanych zaliczek w związku z takimi dostawami.

Pozostałe aktywa i pasywa

Pozycja „pozostałe aktywa finansowe i należności od nierezydentów” obejmuje m.in.: aktywa, które są wynikiem wystąpienia różnicy w czasie pomiędzy transakcją a odpowiadającą jej płatnością, np. należności z tytułu udziału w zysku lub dywidendy zadeklarowanej, a jeszcze niewypłaconej lub niezamienionej na inny instrument finansowy; środki zdeponowane na rachunkach bieżących w pozostałych instytucjach, tj. innych niż banki zagraniczne i instytucje kredytowe; należności z tytułu zwrotnych depozytów zabezpieczających (depozytów początkowych) dla pochodnych instrumentów finansowych. Z kolei pozycja „pozostałe zobowiązania finansowe wobec nierezydentów” obejmuje m.in.: zobowiązania finansowe powstałe w wyniku transakcji, w których występuje różnica w czasie pomiędzy tą transakcją a odpowiadającą jej płatnością (np. dywidendy zadeklarowane, ale jeszcze niewypłacone lub niezamienione na inne instrumenty finansowe) oraz zobowiązania z tytułu zwrotnych depozytów zabezpieczających (depozytów początkowych) w przypadku pochodnych instrumentów finansowych.

Specjalne prawa ciągnięcia (SDR)

Pozycja ta zwiera transakcje dotyczące alokacji SDR-ów.

Sposób zbierania danych

Dane dotyczące pozostałych inwestycji – zarówno polskich za granicą, jak i zagranicznych w Polsce – od 2010 r. są opracowywane na podstawie sprawozdań bezpośrednio przesyłanych przez polskie podmioty sprawozdawcze do NBP.

5.3.4. Pochodne instrumenty finansowe

Definicja

Pochodne instrumenty finansowe stanowią odrębną kategorię bilansu płatniczego. Obejmuje ona wszystkie instrumenty pochodne o ryzyku symetrycznym, takie jak: futures, forwardy, swapy, IRS, CIRS, CDS, oraz instrumenty o ryzyku niesymetrycznym, takie jak opcje. Uwzględnione są zarówno instrumenty pochodne rozliczane za pośrednictwem dostawy instrumentu bazowego, jak i instrumenty rozliczane pieniężnie. Do tej kategorii zalicza się także wszystkie zyski lub straty z tytułu transakcji dotyczących pochodnych instrumentów finansowych.

Informacje na temat pochodnych instrumentów finansowych dostępne są również w przekrojach geograficznych. W celu określenia geograficznej przynależności stron transakcji stosuje się kryterium pierwszego znanego kontrahenta. Wykorzystuje się również przekroje według typu instrumentu bazowego (kursy walutowe, stopy procentowe, towary, papiery udziałowe, derywaty kredytowe, inne) oraz według par walutowych (w przypadku walutowych instrumentów pochodnych) bądź uwzględniające walutę rozliczenia (dla pozostałych typów instrumentów pochodnych).

Sposób zbierania danych

Źródłem danych o pochodnych instrumentach finansowych dla bilansu płatniczego są sprawozdania zbierane bezpośrednio od polskich podmiotów mających pozycje w pochodnych instrumentach finansowych, otwarte w wyniku transakcji z nierezydentami.

Pochodne instrumenty finansowe obejmują wszystkie przepływy finansowe będące wynikiem rozliczania transakcji związanych z instrumentami pochodnymi, z wyjątkiem zwrotnych depozytów początkowych. Do kategorii tej zalicza się depozyty zabezpieczające i premie opcyjne. Dane są rejestrowane na bazie brutto.

Informacje szczegółowe dotyczące zakresu zbierania danych oraz wypełniania formularzy sprawozdawczych z obszaru inwestycje bezpośrednie, inwestycje portfelowe, pochodne instrumenty

finansowe oraz pozostałe inwestycje znajdują się na stronie www.nbp.pl oraz na portalu sprawozdawczym www.sprawozdawczosc.nbp.pl

5.3.5. Aktywa rezerwowe

Definicja

Aktywa rezerwowe obejmują transakcje dokonywane w walutach wymiennalnych z nierezydentami w zakresie: złota monetarnego, transzy rezerwowej w MFW oraz pozostałych aktywów rezerwowych.

Aktywa rezerwowe zawierają saldo zrealizowanych transakcji NBP, których przedmiotem są instrumenty wchodzące w skład aktywów rezerwowych (w tym saldo obrotów na rachunkach bieżących i lokat w bankach za granicą, saldo transakcji przeprowadzonych w walutach obcych w kasach NBP, saldo transakcji *reverse repo*, saldo obrotów zagranicznymi papierami wartościowymi, transakcje dotyczące transzy rezerwowej w MFW oraz zakupu i sprzedaży złota monetarnego).

Sposób zbierania danych

Źródłem danych o transakcjach zarejestrowanych w ramach aktywów rezerwowych jest system księgowy Narodowego Banku Polskiego.

6. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna

Definicja

Międzynarodowa pozycja inwestycyjna jest zestawieniem statystycznym stanów zagranicznych aktywów i pasywów finansowych na koniec danego okresu sprawozdawczego. Saldo międzynarodowej pozycji inwestycyjnej informuje o tym, czy dany kraj jest wierzycielem czy dłużnikiem netto.

Na zmianę stanów należności i zobowiązań wpływa wielkość obrotów z zagranicą, a także różnice kursowe, różnice z wyceny aktywów i pasywów oraz pozostałe zmiany.

Sposób zbierania danych

Międzynarodowa pozycja inwestycyjna jest opracowywana na podstawie danych pochodzących:

- z Narodowego Banku Polskiego,
- z Ministerstwa Finansów,
- od agentów finansowych Rządu (NBP i Bank Gospodarstwa Krajowego),
- z Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych,
- z polskich banków prowadzących rozliczenia z zagranicą,
- z polskich przedsiębiorstw uczestniczących w obrotach za granicą,
- od osób fizycznych.

Aktywa i pasywa zagraniczne prezentuje się z uwzględnieniem podziału na rodzaje instrumentów finansowych oraz sektory gospodarki narodowej.

6.1. Inwestycje bezpośrednie

Definicja

Zgodnie z definicją opracowaną przez OECD inwestycja bezpośrednia za granicą jest to inwestycja dokonana przez rezydenta jednej gospodarki (inwestora bezpośredniego) w celu osiągnięcia długotrwałej korzyści z kapitału zaangażowanego w przedsiębiorstwo będące rezydentem innej gospodarki (podmiot bezpośredniego inwestowania).

Należności zagraniczne z tytułu **inwestycji bezpośrednich** obejmują przypadającą na rezydentów wartość akcji i udziałów w podmiotach zagranicznych z grupy podmiotów powiązanych kapitałowo. Należą do nich także instrumenty dłużne. Są to głównie kredyty i pożyczki udzielone przez rezydentów zagranicznym podmiotom z grupy podmiotów powiązanych kapitałowo. Do instrumentów dłużnych zalicza się również należności z tytułu dostaw towarów i usług oraz z tytułu wypłaconych inwestorom zagranicznym zaliczek na poczet przyszłych dostaw, a także inne instrumenty dłużne pomiędzy podmiotami z grupy podmiotów powiązanych kapitałowo.

Zobowiązania z tytułu **zagranicznych inwestycji** obejmują wartość akcji i udziałów kapitałowych rezydentów, przypadających na zagraniczne podmioty z grupy podmiotów powiązanych kapitałowo, oraz stany zobowiązań z tytułu instrumentów dłużnych, głównie kredytów i pożyczek otrzymanych od tych nierezydentów. Instrumenty dłużne obejmują również zobowiązania z tytułu dostaw towarów i usług oraz z tytułu zaliczek otrzymanych od udziałowców na poczet przyszłych dostaw, a także inne instrumenty dłużne pomiędzy podmiotami z grupy podmiotów powiązanych kapitałowo.

Sposób zbierania danych

Wartość zarówno zobowiązań, jak i należności zagranicznych z tytułu inwestycji bezpośrednich jest wyliczana na podstawie sprawozdań rezydentów będących członkami grup podmiotów powiązanych kapitałowo.

6.2. Inwestycje portfelowe

Definicja

Inwestycje portfelowe są to inwestycje w papiery wartościowe, których nie zalicza się do inwestycji bezpośrednich ani do aktywów rezerwowych. Inwestycje portfelowe obejmują udziałowe i dłużne papiery wartościowe.

Sposób zbierania danych

Źródłem danych są sprawozdania (papier po papierze) o stanach i transakcjach, zbierane bezpośrednio od polskich posiadaczy papierów wartościowych, emitentów i pośredników w obrocie papierami wartościowymi. W przypadku papierów mających kod ISIN w procesie weryfikacji i kompilacji danych sprawozdawczych wykorzystywane są dane o charakterystykach papierów wartościowych, np. kuponach, cenach, zdarzeniach korporacyjnych, pochodzące z bazy danych prowadzonej przez NBP. Baza ta jest zasilana danymi pochodzącymi z Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych, prowadzonej przez EBC Centralised Securities Database, oraz danymi pochodzącymi bezpośrednio od polskich emitentów. W przypadku papierów wartościowych niemających kodu ISIN dane są raportowane bezpośrednio przez podmioty sprawozdawcze.

Dane o wartości papierów wartościowych wyemitowanych przez polskich rezydentów na rynku krajowym, znajdujących się w posiadaniu nierezydentów, pochodzą głównie z raportów dostarczanych przez instytucje pośredniczące w obrocie tymi papierami na rynku krajowym. Źródłami danych są banki pełniące funkcję depozytariuszy, biura i domy maklerskie oraz instytucje pełniące funkcję centralnych depozytów i izb rozliczeniowych (KDPW). W przypadku papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa na rynku krajowym źródłem danych o wielkości portfela nierezydentów jest KDPW (dla obligacji skarbowych) i NBP (dla bonów skarbowych). Dane o papierach wartościowych emitowanych na rynkach zagranicznych przez Skarb Państwa, polskie banki i przedsiębiorstwa pochodzą z indywidualnych raportów przesyłanych przez emitentów

tych papierów. Wobec danych o papierach wartościowych wyemitowanych przez rezydentów na rynkach zagranicznych stosuje się tzw. podejście rezydualne. Dane otrzymywane z wyżej wymienionych źródeł są korygowane (pomniejszane) na podstawie raportów pochodzących od polskich inwestorów posiadających papiery wyemitowane przez rezydentów na rynkach zagranicznych.

Dane o aktywach portfelowych polskiego rządu (papierach wartościowych wyemitowanych przez nierezydentów) pochodzą z banku pełniącego funkcję agenta płatniczego rządu. W przypadku aktywów portfelowych posiadanych przez inne podmioty krajowe źródłem danych są raporty przesyłane przez poszczególnych inwestorów.

Wycena zarówno aktywów, jak i pasywów portfelowych opiera się na cenach rynkowych.

W celu oddzielenia pasywów zagranicznych stanowiących inwestycje bezpośrednie od zagranicznych pasywów portfelowych, szacuje się wartość papierów udziałowych wyemitowanych przez polskie banki i przedsiębiorstwa, posiadanych przez zagranicznych inwestorów bezpośrednich, zarejestrowanych na rachunkach w polskich bankach, biurach i domach maklerskich. Szacunek ten opiera się na danych znaczących inwestorów w polskich spółkach publicznych. Dane te pochodzą z obowiązkowych raportów spółek. Kryterium decydującym o zaklasyfikowaniu inwestora jako inwestora bezpośredniego jest posiadanie 10-procentowego lub większego udziału w liczbie głosów na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy danej spółki. Podziału zagranicznych aktywów na inwestycje portfelowe i bezpośrednie dokonują polscy inwestorzy posiadający papiery udziałowe wyemitowane przez nierezydentów, sporządzający raporty dla NBP. W formularzach sprawozdawczych wymagane jest określenie typu powiązania kapitałowego z nierezydentem, będącym emitentem danego papieru wartościowego.

Stany międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w kategorii inwestycji portfelowych, w przypadku papierów wartościowych z kodami ISIN, są rozliczane w odniesieniu do zmian wyceny i różnic kursowych wyliczanych przez NBP metodą papier po papierze na podstawie danych zawartych w bazie charakterystyk papierów wartościowych. Dane o transakcjach oraz o pozostałych zmianach pochodzą z raportów podmiotów sprawozdawczych. W przypadku papierów wartościowych niemających kodów ISIN dane o transakcjach, zmianach wyceny, różnicach kursowych i pozostałych zmianach pochodzą z raportów podmiotów sprawozdawczych.

6.3. Pochodne instrumenty finansowe

Definicja

Pochodne instrumenty finansowe to instrumenty, których wartość zależy od wartości innych, prostszych instrumentów, nazywanych instrumentami bazowymi, takich jak akcje, obligacje, stopy

procentowe, kursy walut, towary czy indeksy. Dzięki instrumentom pochodnym możliwy jest obrót ryzykiem niezależnie od instrumentu bazowego. Przykładami instrumentów pochodnych są: swapy, opcje, futures, warranty.

Kategoria „pochodne instrumenty finansowe” obejmuje wszystkie instrumenty pochodne o ryzyku symetrycznym, takie jak futures, forwardy, swapy, IRS, CIRS, CDS, oraz instrumenty o ryzyku niesymetrycznym, takie jak opcje. Uwzględnia zarówno instrumenty pochodne rozliczane przez dostawę instrumentu bazowego, jak i instrumenty rozliczane pieniężnie.

W skład aktywów wchodzi wszystkie instrumenty pochodne o ryzyku niesymetrycznym, wystawione przez nierezydenta i nabyte przez rezydenta, oraz te instrumenty o ryzyku symetrycznym, których wycena rynkowa na koniec danego okresu sprawozdawczego była dodatnia. W skład pasywów wchodzi natomiast wszystkie instrumenty pochodne o ryzyku niesymetrycznym, wystawione przez rezydenta i nabyte przez nierezydenta, oraz te instrumenty o ryzyku symetrycznym, których wycena rynkowa na koniec danego okresu sprawozdawczego była ujemna.

Sposób zbierania danych

Dane o stanach i transakcjach międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w kategorii pochodnych instrumentów finansowych są rozliczane w odniesieniu do zmian wyceny, różnic kursowych i pozostałych zmian. Dane o tych wielkościach pochodzą z raportów podmiotów sprawozdawczych.

Dane prezentuje się m.in. w przekrojach geograficznych. Do określenia geograficznej przynależności stron transakcji stosuje się kryterium pierwszego znanego kontrahenta. Istnieją również przekroje według typu instrumentu bazowego (kursy walutowe, stopy procentowe, towary, papiery udziałowe, derywaty kredytowe, inne) oraz uwzględniające pary walutowe (w przypadku walutowych instrumentów pochodnych) bądź w podziale na walutę rozliczenia (dla pozostałych typów instrumentów pochodnych).

6.4. Pozostałe inwestycje

Definicja

Pozostałe inwestycje obejmują stany pozostałych aktywów i pasywów finansowych, które nie są ujęte w inwestycjach bezpośrednich, inwestycjach portfelowych lub aktywach rezerwowych. Pozostałe inwestycje zawierają: pozostałe udziały kapitałowe, kredyty handlowe i zaliczki, kredyty i pożyczki, rachunki bieżące i depozyty, rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, SDR (alokacja) oraz pozostałe aktywa i pasywa.

Pozostałe udziały kapitałowe obejmują udziały w formie innej niż papiery wartościowe i stąd nie są zaliczane do inwestycji portfelowych. W pozycji tej ujmowane są głównie udziały w kapitałach organizacji międzynarodowych.

Stany należności i zobowiązań z tytułu zagranicznych **kredytów handlowych i zaliczek** obejmują tzw. kredyty kupieckie, czyli stany należności i zobowiązań z tytułu dostaw towarów i usług oraz z tytułu wypłaconych lub otrzymanych zaliczek na poczet przyszłych dostaw.

Kategoria **pozostałych kredytów i pożyczek** obejmuje stany należności i zobowiązania z tytułu wykorzystanych i niespłaconych kredytów i pożyczek zagranicznych (z wyłączeniem kredytów handlowych oraz kredytów włączonych do inwestycji bezpośrednich) oraz stany z tytułu finansowych kredytów leasingowych. Ponadto do stanów zobowiązań wliczana jest wielkość kredytów w rachunku bieżącym oraz zadłużenie z tytułu przekroczenia sald na rachunkach w instytucjach kredytowych, bankach zagranicznych i w podmiotach prowadzących obsługę finansową grupy kapitałowej.

Kredyty są prezentowane w podziale na długoterminowe (z terminem pierwotnym powyżej jednego roku) i krótkoterminowe (z terminem pierwotnym do jednego roku włącznie) oraz w podziale na sektory gospodarki.

Kredyty handlowe prezentowane są w odrębnych pozycjach aktywów i pasywów zagranicznych.

Kredyty od inwestorów zagranicznych są wykazywane jako element składowy inwestycji bezpośrednich – instrumenty dłużne.

Gotówka, rachunki bieżące, lokaty (depozyty). Omawiana kategoria należności i zobowiązań zagranicznych obejmuje:

- **w zakresie aktywów zagranicznych:**
 - stan środków na rachunkach bieżących (nostro) i terminowych (lokaty) w instytucjach kredytowych oraz w bankach zagranicznych,
 - należności z tytułu operacji zakupu papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu (reverse repo):

w przypadku sektora bankowego dodatkowo:

- pieniądze zagraniczne w kasach banków,
- należności z tytułu zabezpieczeń pieniężnych;
- **w zakresie pasywów zagranicznych:**
 - stan środków na rachunkach bieżących (loro) i terminowych (depozyty) instytucji kredytowych oraz banków zagranicznych (nierezydentów),
 - stan środków na rachunkach bieżących i terminowych (depozyty) nierezydentów innych niż banki,
 - zobowiązania z tytułu sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu (repo),

- stan środków na rachunkach pieniężnych nierezydentów w bankowych biurach maklerskich,
- zobowiązania z tytułu zabezpieczeń pieniężnych (z wyłączeniem depozytów początkowych dla pochodnych instrumentów finansowych).

Pozostałe aktywa i pasywa zagraniczne. W pozycji tej wykazywane są między innymi stany należności i zobowiązań, obejmujące:

- po stronie aktywów: np. należności z tytułu udziału w zysku lub dywidendy zadeklarowanej, a jeszcze niewypłaconej lub niezamienionej na inny instrument finansowy; stany środków zdeponowanych na rachunkach bieżących w pozostałych instytucjach, tj. innych niż banki zagraniczne i instytucje kredytowe; należności z tytułu zwrotnych depozytów zabezpieczających (depozytów początkowych) pochodne instrumenty finansowe,
- po stronie pasywów: np. dywidendy zadeklarowane, a jeszcze niewypłacone lub niezamienione na inne instrumenty finansowe); zobowiązania z tytułu zwrotnych depozytów zabezpieczających (depozytów początkowych) pochodne instrumenty finansowe.

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe to aktywa finansowe posiadaczy polis lub beneficjentów i zobowiązania ubezpieczycieli, funduszy emerytalno-rentowych lub podmiotów wystawiających standardowe gwarancje.

Alokacja SDR-ów. W pozycji tej wykazano alokację SDR-ów, której odpowiada zapis w pozycji „SDR” w aktywach rezerwowych.

Sposób zbierania danych

Informacje o stanach należności i zobowiązań z tytułu pozostałych inwestycji pochodzą:

- ze sprawozdań zbieranych bezpośrednio od polskich podmiotów i osób fizycznych,
- od agentów finansowych Rządu (NBP i Bank Gospodarstwa Krajowego),
- z danych księgowych Narodowego Banku Polskiego.

6.5. Aktywa rezerwowe

Definicja

Do aktywów rezerwowych zalicza się aktywa zagraniczne, które są łatwo dostępne i kontrolowane przez Narodowy Bank Polski. Aktywa te mogą być wykorzystane do bezpośredniego finansowania potrzeb w zakresie bilansu płatniczego, do interwencji na rynkach walutowych, aby mieć wpływ na kurs walutowy, oraz do innych działań władzy monetarnej (między innymi do takich jak utrzymywanie zaufania do waluty i gospodarki). Aktywa rezerwowe obejmują:

- złoto monetarne, wyceniane na dzień bilansowy wg średniej ceny rynkowej;
- specjalne prawa ciągnięcia (SDR);

- pozycję rezerwową w Międzynarodowym Funduszu Walutowym;
- inne aktywa rezerwowe (gotówka, rachunki bieżące i lokaty, reverse repo oraz papiery wartościowe pochodzące z emisji podmiotów zagranicznych w walutach wymiennalnych), gdzie:
 - rachunki bieżące i terminowe w bankach zagranicznych, wyceniane na dzień bilansowy na bazie memoriału,
 - papiery wartościowe z emisji podmiotów zagranicznych, notowane na aktywnym rynku i wyceniane na dzień bilansowy według średniej ceny rynkowej,
 - pieniądze zagraniczne posiadane przez NBP w kasach walutowych, wyceniane na dzień bilansowy według wartości nominalnej,
 - należności z tytułu reverse repo (zakup papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu), wyceniane na dzień bilansowy w kwocie wymaganej zapłaty.

Sposób zbierania danych

Źródłem danych o stanach aktywów rezerwowych są dane księgowe Narodowego Banku Polskiego.

7. Zadłużenie zagraniczne Polski

Definicja

Narodowy Bank Polski zestawia informację dotyczącą zadłużenia zagranicznego zgodnie z przedstawioną poniżej definicją: „Zadłużenie zagraniczne brutto, na koniec danego okresu, jest kwotą nieuregulowanych i rzeczywiście istniejących zobowiązań (nie warunkowych), które wymagają spłaty kapitału i/lub odsetek przez dłużnika w jakimś momencie w przyszłości, a które są należne nierezydentom od rezydentów”.

Definicja ta dotyczy zadłużenia brutto, czyli obejmuje określone zobowiązania zagraniczne Polski (niepomniejszone o należności zagraniczne). W zadłużeniu zagranicznym są uwzględniane tylko zobowiązania istniejące i nieuregulowane (wierzyciel musi mieć roszczenia względem dłużnika). Zadłużenie zagraniczne obejmuje różne instrumenty dłużne, niezależnie od tego, w jaki sposób są skonstruowane. Zobowiązania dłużne zazwyczaj są regulowane przez dostarczenie wartości ekonomicznej, tj. aktywów finansowych lub niefinansowych (w tym towarów), przez dłużnika wierzycielowi, zwykle na podstawie umowy, która określa zasady i warunki spłaty.

Podział na zadłużenie wewnętrzne i zewnętrzne (zagraniczne) dokonywany jest na podstawie kryterium rezydenta.

Do instrumentów dłużnych zadłużenia zagranicznego zaliczono:

- rachunki bieżące i depozyty nierezydentów w bankach polskich,
- dłużne papiery wartościowe posiadane przez zagranicznych inwestorów portfelowych,
- kredyty handlowe,
- pozostałe kredyty i pożyczki (w tym leasing finansowy),
- rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe,
- pozostałe zobowiązania zagraniczne,
- alokację SDR-ów.

Zadłużenie zagraniczne obejmuje:

- zobowiązania rezydentów wobec nierezydentów, zarówno w walucie krajowej, jak i zagranicznej,
- papiery wartościowe emitowane na rynkach zagranicznych i na rynku krajowym, zakupione przez nierezydentów,
- zobowiązania wobec nierezydentów z tytułu leasingu finansowego traktowane są jako kredyt.

Zadłużenie zagraniczne nie obejmuje zobowiązań finansowych wynikających z akcji i innych udziałów kapitałowych (certyfikatów funduszy inwestycyjnych, kapitałów własnych i reinwestowanych zysków w ramach inwestycji bezpośrednich, jak też nieruchomości) oraz pochodnych instrumentów finansowych.

Z punktu widzenia pierwotnej zapadalności instrumenty dłużne zostały podzielone na:

- długoterminowe, tj. z terminem pierwotnym zapadalności powyżej jednego roku,
- krótkoterminowe, tj. z terminem pierwotnym zapadalności do jednego roku włącznie.

Zadłużenie zagraniczne prezentowane jest w podziale na:

- sektor rządowy i samorządowy,
- Narodowy Bank Polski,
- monetarne instytucje finansowe (MIF),
- pozostałe sektory (podmioty finansowe i niefinansowe),
- inwestycje bezpośrednie.

Sposób zbierania danych

Informacje o stanach zobowiązań z tytułu instrumentów dłużnych pochodzą:

- ze sprawozdań zbieranych bezpośrednio od polskich podmiotów oraz od osób fizycznych,
- od agentów finansowych Rządu (NBP i Bank Gospodarstwa Krajowego),
- z danych księgowych NBP.

www.nbp.pl